

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (330-717)ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(1) Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥΌροι – κλειδιά

Στάση του Νίκα – Δήμοι Ιπποδρόμου – Κωδικοποίηση Ρωμαϊκού Δικαίου – Ιουστινιάνειος Κώδικας – Πανδέκτης – Εισηγήσεις – Νεαρές – Αποκατάσταση ρωμαϊκής οικουμένης – Βασιλική με τρούλο – Περικεντρο κτήριο

α. Η πολιτική του Ιουστινιανού**Ιουστινιανός (527-565):**

Ένας από τους σημαντικότερους ηγέτες του πρώιμου βυζαντινού κράτους.

Πολιτικό πρόγραμμα του Ιουστινιανού: ένα κράτος, μια εκκλησία, μια νομοθεσία.

β. Εσωτερική πολιτική**Στο εσωτερικό του κράτους, ο Ιουστινιανός:**

- Κατέστειλε (αντιμετώπισε με επιτυχία) την εξέγερση των δήμων του Ιπποδρόμου (Στάση του «Νίκα», 532).
- Μετά τη Στάση του «Νίκα» ενίσχυσε την αυτοκρατορική εξουσία και περιόρισε τη δύναμη των δήμων.
- Προσπάθησε να περιορίσει τη δύναμη των μεγάλων γαιοκτημόνων (= ιδιοκτητών γης) και να προστατεύσει τους ελεύθερους αγρότες.

Θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού:

- Προσπάθησε να επιβάλει την Ορθοδοξία σε όλη την αυτοκρατορία.
- Καταδίωξε τους οπαδούς των αιρέσεων και της αρχαίας θρησκείας.
- Έκλεισε τη Νεοπλατωνική Ακαδημία, που λειτουργούσε στην Αθήνα.
- Διέδωσε τον Χριστιανισμό σε λαούς του Καυκάσου και της Ανατολικής Αφρικής.

Νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού

Κωδικοποίησε το Ρωμαϊκό Δίκαιο, για να απονέμεται ευκολότερα και καλύτερα η δικαιοσύνη και να μην επικρατεί σύγχυση, διότι οι νόμοι ήταν πολλοί και αντιφατικοί

- Εξέδωσε τις παρακάτω **νομικές συλλογές**:
- Τον **Ιουστινιάνειο Κώδικα** (περιλάμβανε τους νόμους πριν από τον Ιουστινιανό).
- Τον **Πανδέκτη** (περιείχε γνώμες ρωμαίων νομικών).
- Τις **Εισηγήσεις** (βιβλίο για τους αρχάριους σπουδαστές της Νομικής).
- Τις **Νεαρές** (οι νέοι νόμοι του 534 μ.Χ., που γράφτηκαν –οι περισσότεροι– στα ελληνικά).
- Η σημασία του νομοθετικού έργου του Ιουστινιανού είναι μεγάλη, γιατί αυτό αποτέλεσε τη βάση για το Δίκαιο της Νεότερης Ευρώπης.

γ. Εξωτερική πολιτική

Ο Ιουστινιανός είχε στόχο την **αποκατάσταση της Ρωμαϊκής Οικουμένης**: να ανακτήσει, δηλαδή, τα εδάφη της παλιάς Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και να ξαναφτιάξει ένα μεγάλο και ενιαίο κράτος.

- Ανέκτησε το Βανδαλικό βασίλειο (Β. Αφρική).
- Ανέκτησε τα νοτιοανατολικά παράλια του Βησιγοθτικού βασιλείου (Ισπανία).
- Ανέκτησε την ιταλική χερσόνησο από τους Οστρογότθους, μετά από μακροχρόνιους

πολέμους.

- Αντιμετώπισε στην ανατολή τους Πέρσες (βασιλιάς Χοσρόης Α') και υπέγραψε μαζί τους
- αρχικά ανακωχή και το 562 συνθήκη ειρήνης 50 χρόνων.
- Στη Χερσόνησο του Αίμου (Βαλκανική) δεν μπόρεσε να εμποδίσει τις εισβολές των Σλάβων και άλλων λαών στις ευρωπαϊκές επαρχίες του κράτους.

Γενικά, πάντως, οι πόλεμοι που έκανε ο Ιουστινιανός, είχαν και τις αρνητικές συνέπειές τους:

- Απογύμνωσαν τις ευρωπαϊκές επαρχίες από στρατεύματα.
- Άδειασαν τα κρατικά ταμεία.
- Μειώθηκε η διεθνής θέση του Βυζαντίου.
- Το Βυζάντιο έχασε πολλά εδάφη επί των διαδόχων του Ιουστινιανού.

δ. Κτίσματα και Αγία Σοφία

Ο Ιουστινιανός κατασκεύασε **αμυντικά έργα** (φρούρια, τείχη), **ναούς** (Αγία Σοφία, Αγία Ειρήνη), **έργα υποδομής και κοινής ωφέλειας** (δρόμους, γέφυρες, υδραγωγεία, αποθήκες σιτηρών).

Οικοδόμηση Αγίας Σοφίας:

- Είναι το λαμπρότερο κτίσμα της βυζαντινής τέχνης.
- Εκπροσωπεί το νέο αρχιτεκτονικό ρυθμό της βασιλικής με τρούλο.
- Σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε από τους αρχιτέκτονες Ανθέμιο και Ισιδώρο.
- Είναι σχεδόν τετράγωνη, με τέσσερις μεγάλους πεσσούς (= τετράγωνους κίονες).
- Έχει ημισφαιρικά τρίγωνα που συνδέουν τους πεσσούς και δημιουργούν ένα στεφάνι,
- πάνω στο οποίο στηρίζεται ο τρούλος.
- Φωτίζεται από τα παράθυρα του τρούλου με άπλετο φως.
- Προκαλεί δέος στον επισκέπτη, ακόμα και σήμερα, για τον τρούλο, που φαίνεται να κρέμεται από τον ουρανό και για το μέγεθός της.

Σημασία:

- Διακρίνεται για το κάλλος (= ομορφιά) και το μέγεθος.
- Έχουν αποκαλυφθεί ψηφιδωτά εξαιρετικής τέχνης και εικόνες αγγέλων στα τέσσερα ημισφαιρικά τρίγωνα.
- Μοναδικό δείγμα βυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Αφού μελετήσετε τις σελίδες 16-18 του σχολικού σας εγχειριδίου και ό,τι σχετικό έχετε διδαχτεί για την ενότητα (ασκήσεις, φυλλάδια, πηγές) να απαντήσετε στα ακόλουθα.

A] ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Έχει λεχθεί ότι ο Ιουστινιανός ήταν ο τελευταίος ρωμαίος αυτοκράτορας στον βυζαντινό θρόνο (G. Ostrogorsky). Μπορείς να εξηγήσεις τον χαρακτηρισμό;

1.Ποιο υπήρξε το πολιτικό πρόγραμμα του Ιουστινιανού;

1. Πώς αντιμετώπισε ο Ιουστινιανός τη «Στάση του Νίκα» και ποιες συνέπειες είχε αυτή στην άσκηση της εξουσίας του Ιουστινιανού;

1. Ποια ήταν η πολιτική του Ιουστινιανού στα ζητήματα της θρησκείας;

1. Γιατί ο Ιουστινιανός αναθεώρησε και κωδικοποίησε το ισχύον ρωμαϊκό Δίκαιο; Ποια ήταν η σημασία του νομοθετικού του έργου;

1. Ποιον στόχο έθεσε ο Ιουστινιανός στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής του;

1. Ποια ήταν τα αποτελέσματα των πολεμικών εκστρατειών του Ιουστινιανού να αποκαταστήσει τη Ρωμαϊκή Οικουμένη;

1. Ποιες ήταν οι συνέπειες των μακροχρόνιων πολέμων του Ιουστινιανού για την αποκατάσταση της Ρωμαϊκής Οικουμένης;

1. Ποιο είναι κατά τη γνώμη σας το στοιχείο του ναού της Αγίας Σοφίας που εντυπωσίασε και εντυπωσιάζει ακόμα και σήμερα τον επισκέπτη;

1. Αναζητήστε εικόνες της Αγίας Σοφίας στο διαδίκτυο και αιτιολογήστε τη διαχρονική σημασία της οικοδόμησης του ναού.

B) ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Να αντιστοιχίσετε τους όρους της στήλης Α με τους όρους της στήλης Β. Προσοχή! Στη στήλη Β περισεύει ένα δεδομένο.

Στήλη Α

- α) Αγία Σοφία
- β) Στάση του Νίκα
- Νομικών
- γ) Πανδέκτης
- δ) Πέρσες

Στήλη Β

- 1. Ιππόδρομος
- 2. Γνώμες αρχαίων Ρωμαίων
- 3. Ανθέμιος και Ισιδώρος
- 4. Γαιοκτήμονες
- 5. Χοσρόης Α'

1. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι «σωστό» ή «λάθος», γράφοντας «Σ» ή «Λ» αντίστοιχα.

Α) Νεαρές ήταν οι παλαιοί νόμοι που γράφτηκαν από αρχαίους Έλληνες νομικούς.

Β) Ο Ιουστινιανός, με αυστηρούς νόμους, περιόρισε τη δύναμη των μεγάλων γαιοκτημόνων προστατεύοντας τους ελεύθερους αγρότες.

Γ) Ο Ιουστινιανός ανέκτησε την ιταλική χερσόνησο από τους Οστρογότθους, μετά από μακροχρόνιους πολέμους.

Δ) Η Αγία Σοφία ήταν κλασικό κτίσμα ναού με ρυθμό βασιλικής χωρίς τρούλο σε ορθογώνιο σχήμα.

1. Να ταξινομήσετε τα πιο κάτω ιστορικά γεγονότα κατά αύξουσα χρονολογικά σειρά, ξεκινώντας από το προγενέστερο και αριθμώντας τα από το 1 μέχρι το 4.

- A. Συνθήκη ειρήνης Βυζαντινών Περσών
- B. Έναρξη βασιλείας του Ιουστινιανού
- Γ. Στάση του Νίκα
- Δ. Ολοκλήρωση του ναού της Αγίας Σοφίας

1. Να γράψετε σύντομα κατατοπιστικά σημειώματα για τα πιο κάτω, με βάση τα ζητούμενα των παρενθέσεων:

α) Αγία Σοφία (Αρχιτεκτονικός ρυθμός, αρχιτέκτονες, σημασία)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

β) Στάση του Νίκα (Τι ήταν, χρονολογία, πρωταγωνιστές, αίτια, κατάληξη)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

γ) Αποκατάσταση της Ρωμαϊκής Οικουμένης (Ισπανία, Ιταλική χερσόνησος, Πέρσες, Βαλκανική)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Γ) ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

Αφού μελετήσετε τα πιο κάτω παραθέματα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

A. Κωδικοποίηση του Δικαίου

Ο Ιουστινιανός , επειδή βρήκε τους νόμους σκοτεινούς λόγω της ανεπίτρεπτης πληθώρας τους και σε εμφανή σύγχυση εξαιτίας των αντιφάσεων τους , τους απάλλαξε από την αταξία των απατηλών λέξεων. Παραμέρισε τις αποκλίσεις τους και τους έδωσε διαρκή ισχύ.

Προκόπιος , Κτίσματα I 1 , έκδ. O. Veh , Μόναχο , 1977 , 18 – 19.

B. Ήθελε το κράτος να έχει μία νομοθεσία και αυτή να είναι η τελειότερη μέχρι τότε. Έτσι το κράτος θα μπορούσε να διοικηθεί πιο αποτελεσματικά και οι κάτοικοι θα αισθάνονταν ίσοι απέναντι στο νόμο. Έβαλε λοιπόν τον Τριβωνιανό με τους συνεργάτες του να συγκεντρώσουν και να ξεκαθαρίσουν τους παλιότερους νόμους και σ' αυτούς επάνω να προσθέσουν τους δικούς του. Έτσι βγήκε μία σειρά από νομικά έργα , που - όλα μαζί - είναι γνωστά με το όνομα «ρωμαϊκό αστικό δίκαιο». Αρκετά πράγματα από τη νομοθεσία αυτή εξακολουθούν και σήμερα να έχουν εφαρμογή.

«Ρωμαϊκή και Βυζαντινή Ιστορία» , Αρ. Βουγιούκα , ΟΕΔΒ – Αθήνα – 1980 , σελ. 70 – 71.

Γ. Η πραγματικότητα επιβάλλει τη χρησιμοποίηση της ελληνικής γλώσσας και στη διοίκηση.

«...Και δε γράψαμε το νόμο στην πατροπαράδοτη γλώσσα (λατινική) αλλά σ' αυτή την κοινή , την ελληνική , ώστε να γίνει γνωστός σε όλους , αφού θα μπορούν να τον καταλάβουν εύκολα...»

Απόσπασμα από τη «Νεαρά» VII , I , του Ιουστινιανού , μετάφραση.

- α)** Να εξηγήσετε το λόγο για τον οποίο ο Ιουστινιανός αναθεώρησε και κωδικοποίησε το ισχύον Ρωμαϊκό Δίκαιο. (παραθέματα Α και Β)
- β)** «Έτσι βγήκε μία σειρά από νομικά έργα , που - όλα μαζί - είναι γνωστά με το όνομα «ρωμαϊκό αστικό δίκαιο». (παραθέμα Β)
- I.** Να παρουσιάσετε τα έργα που περιλάμβανε το αναθεωρημένο ρωμαϊκό δίκαιο. (ονομασία και περιεχόμενο του κάθε έργου)
- II.** Ποιο από τα πιο πάνω έργα ήταν γραμμένο στα ελληνικά και γιατί; (παραθέμα Γ)
- γ)** Να επισημάνετε τη σημασία του νομοθετικού έργου του Ιουστινιανού. (παραθέμα Β)